

עצי שיטים עומדים, לימודי ה' הם לומדים

א. רש"י על שמות פרק לא פסוק יח

(יח) ויתן אל משה וגו' - אין מוקדם ומאוחר בתורה מעשה העגל קודם לציווי מלאכת המשכן ימים רבים היה שהרי ביי"ז בתמוז נשתברו הלוחות וביום הכפורים נתרצה הקב"ה לישראל ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן.

ב. רמב"ן שמות פרק כה פסוק ב

וסוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר. וכמו שנאמר שם (לעיל כד טז) וישכן כבוד ה' על הר סיני, וכתוב (דברים ה כא) הן הראנו ה' אלהינו את כבודו ואת גדלו, כן כתוב במשכן וכבוד ה' מלא את המשכן (להלן מ לד). והזכיר במשכן שני פעמים וכבוד ה' מלא את המשכן, כנגד "את כבודו ואת גדלו". והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בהר סיני. ובבא משה היה אליו הדבור אשר נדבר לו בהר סיני. וכמו שאמר במתן תורה (דברים ד לו) מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה, כך במשכן כתיב (במדבר ז פט) וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת מבין שני הכרובים וידבר אליו.

ג. תנחומא תרומה ח

אמר הקדוש ברוך הוא: יבא זָהָב שְׁבַמְשֶׁכֶן ויכַפֵּר על זָהָב שְׁנַעֲשֶׂה בוֹ אֶת הָעֵגֶל, שְׁכָתוֹב בוֹ: וַיִּתְּפָרְקוּ כָּל הָעָם אֶת נַזְמֵי הַזָּהָב וגו' (שמות לב, ג). ולכָּף מִתְּכַפְּרִין בְּזָהָב, וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם זָהָב. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: כִּי אֲעֲלֶה אֶרְכָּה לָךְ וּמִמְכֹּתֶיךָ אֶרְפָּאֵךְ (ירמיה ל, יז).

ד. שמות רבה לג, א

משל למלך שנהיה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה, בקש לילך לו לארצו ולטל לאשתו. אמר לו: בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא, זו טובה עשה לי, שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי, שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי. כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, נתתי לכם את התורה, לפרש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו, שנגאמר (שמות כה, ח): ועשו לי מקדש.

ה. ספר שמות פרק כה

(א) ונדבר ידוד אל משה לאמר: (ב) דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי: (ג) וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זָהָב וְכֶסֶף וְנֹחֶשֶׁת: (ד) ויתקלת וארנמן ותולעת שני ונשש ועזים: (ה) ועלת אילים מאדמים ועלת תחשים ועצי שטים: (ו) שמן למאור בשמים לשמן המשחה ולקטורת הסמים: (ז) אבני שהם ואבני מלאים לאפד ולחשן:

ו. רש"י על שמות פרק כה פסוק ה

ועצי שטים - ומאין היו להם במדבר? פירש רבי תנחומא: יעקב אבינו צפה ברוח הקודש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם וצוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים:

ז. רש"י על שמות פרק כו פסוק טו

ועשית את הקרשים - היה לו לומר "ועשית קרשים" כמו שנאמר בכל דבר ודבר, מהו הקרשים? מאותן העומדין ומיוחדין לכך. יעקב אבינו נטע ארזים במצרים, וכשמת צוה לבניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים, ואמר להם שעתידין הקב"ה לצוות אותן לעשות משכן במדבר מעצי שטים, ראו שיהיו מזומנים בידכם. הוא שיסד הפייטן בפיוט שלו טס מטע מזורזים קורות בתינו ארזים. שנדרזו להיות מוכנים בידם מקודם לכן:

ח. מדרש תנחומא תרומה פרק ט

ומהיכן היו הקרשים? יעקב אבינו נטע אותם בשעה שירד למצרים. אמר לבניו: בני, עתידים אתם להגאל מכאן, והקב"ה עתיד לומר לכם משאתם נגאלין, שתעשו לו את המשכן, אלא עמדו ונטעו ארזים מעכשיו, שבשעה שיאמר לכם לעשות לו את המשכן, יהיו הארזים מתוקנים לכם. מיד עמדו ונטעו ועשו כן.

ט. **אבן עזרא על שמות פרק כה פסוק ה**

ועצי שטים - יש מקדמונינו שאמרו שיעקב אבינו נטעם וישראל הוציאם ממצרים במצות משה... יש לתמוה למה הוציאו עצי שטים, כי מה צורך יש להם? ועוד: הנה המצרים חושבים כי לזבוח הם הולכים ואחר כך ישובו ועל כן השאילום, ואיך יוציאו קרשים רבים אורך כל אחד מהם עשר אמות, גם בריחים, והם עברו על מצרים מקום המלוכה?! ומה היתה תשובה לשואליהם, למה יוליכו עצי שטים, והם הולכים לזבוח דרך שלשת ימים? והנה לא ידענו, אם קבלה היתה היא ביד אבותינו שממצרים הוציאו, גם אנחנו נסור אל משמעתם. **ואם סברא היא, יש לבקש דרך אחרת. ונאמר כי היה סמוך אל הר סיני יער עצי שטים.**

י. **אברבנאל על שמות - פרק כה פסוק א-ט**

והיותר נכון הוא, שהיו באים גוים מכל הסביבות אל מחנה ישראל למכור כל מיני סחורות, ומשם קנו השמן למאור והבשמים ושמן למשחה ולקטרת, כי אין לחשוב שהוציאו כל זה ממצרים. ומשם גם כן קנו עצי שטים:

יא. **פירוש הט"ז על התורה - שמות פרק כה פסוק ה**

ועצי שטים, ומאין היה להם במדבר. קשה שמא ממצרים הביאו או קנו בארצות אחרות כמו שארז"ל (יומא ע"ה). על פסוק וכסית את צאתך דלא קאי על המן שהיה נבלע באיברים אלא קאי אמאכלים שקנו מתגרי אומה"ע. ואגב נדקדק לשון רש"י שאמר ומאין היה ולא אמר מאין בלא וי"ו. אלא נראה דיש קושיא בלא קושיא זו דמאין היה להם, דהיינו דקשה ל"ל עצי שטים בכל מלאכת המשכן די לומר ושטים כמ"ש (ישעיה מ"א) אתן במדבר ארז שטה. בשלמא במקום דלא בעינן רק חתיכה מן האילן כגון במצורע דצריך עץ ארז מש"ה כתיב עץ, אבל כאן בעינן אילן גופיה לעשותו לקרשים ל"ל עצי, מש"ה כתב ומאין היה להם, פירוש דקשה עוד מאין היה כו' וצ"ל דהכתוב קאי על מה שנטע יעקב במצרים. וע"ז אמר עצי מאותן שטים שהיו כבר מנטיעת יעקב ודבר זה מורה לנו הכתוב. ובפרשת מצורע בפסוק עץ ארז דקדק נמי רש"י לשון ועץ ע"ש בדברינו

יב. **בראשית רבה (וילנא) פרשת ויגש פרשה צד**

ויסע ישראל וכל אשר לו ויבא בארה שבע, להיכן הלך אמר רב נחמן שהלך לקוץ ארזים שנטע אברהם זקינו בבאר שבע, היך מד"א (בראשית כא) ויטע וגו', כתיב (שמות כו) והברית התיכון בתוך הקרשים, אמר ר' לוי והברית התיכון שנים ושליש אמה היו בו, מהיכן מצאו אותו לשעה, אלא מלמד שהיו מוצנעין עמהם מימות יעקב אבינו, הה"ד (שם /שמות/ לה) וכל אשר נמצא אתו עצי שטים, אשר ימצא אתו אין כתיב כאן אלא אשר נמצא אתו.

יג. **זוהר חלק א דף קב/ב**

תא חזי, כד חב אדם בעץ הדעת טוב ורע חב, דכתיב ומעץ הדעת וגו', ואיהו ביה חב, וגרם מותא לעלמא, מה כתיב ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים וגו', (וגרם מותא לכל בני עלמא), וכד אתא אברהם באילנא אחרא אתקין עלמא דהוא אילנא דחיי, ואודע מהימנותא לכל בני עלמא:
ובתרגום חופשי: כשחטא אדם הראשון בעץ הדעת חטא ובחטא זה גרם מיתה לעולם. ועוד כתוב ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם, ואז שלח אותו הקב"ה מגן עדן. כשבא אברהם אבינו תיקן את העולם בעץ אחר והודיע את האמונה לכל באי עולם.

יד. **סוטה ג ע"א**

"אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, שנא' 'איש איש כי תשטה אשתו', תשטה כתיב"

טו. **במדבר כה**

(א) **וַיִּשָׁב יִשְׂרָאֵל בְּשָׂטִים וַיַּחַל הָעַם לִזְנוֹת אֶל בָּנוֹת מוֹאָב:** (ג) **וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר וַיַּחַר אֵף וַדָּד בְּיִשְׂרָאֵל:** (ט) **וַיְהִיו הַמֵּתִים בַּמִּגְפָּה אַרְבַּעַּה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף** (במדבר כה).

טז. **תנחומא בלק יח**

וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר, כְּצִמִּידֵי הָאֵלוֹ. רַבִּי לֵוִי אָמַר, זוּ הִיְתָה קִשָּׁה מְשֻׁל עֵגֶל. דָּאֵלוּ בְּעֵגֶל פְּתִיב: וַיִּתְפָּרְקוּ כָּל הָעַם (שמות לב, ג). וְכָאן: וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל, כְּצִמִּידֵי. בְּעֵגֶל נָפְלוּ כְּשֶׁלְשֶׁת אֲלָפִים, וְכָאן עֶשְׂרִים וְאַרְבַּעַּה אֲלָף.

יז. **תנחומא תרומה ט**

דְּבַר אַחַר, חֲטָאוּ בְּשָׂטִים, וְלָקוּ בְּשָׂטִים, וּמִתְרַפְּאִין בְּשָׂטִים. חֲטָאוּ בְּשָׂטִים, שְׁנֵאמַר: וַיִּשָׁב יִשְׂרָאֵל בְּשָׂטִים. לָקוּ בְּשָׂטִים, שְׁנֵאמַר: וַיְהִיו הַמֵּתִים בַּמִּגְפָּה (במדבר כה, ט). וּמִתְרַפְּאִין בְּשָׂטִים, שְׁנֵאמַר: עֲצֵי שָׂטִים.

יח. **תלמוד בבלי מסכת סוכה דף מה/ב**
דבר אחר: 'עומדים' - שמא תאמר אבד סיברם ובטל סיכוויין?? תלמוד לומר: 'עצי שטים עומדים' - שעומדים לעולם ולעולמי עולמים.

יט. **רש"י סוכה דף מה/ב**
אבד סיברם - משנגזו אהל מועד בטל לו עולמית:

כ. **גליון הש"ס**
שמא תאמר אבד סברם. עירובין כא ע"ב

כא. **ספר ירמיה פרק כד**
(א) הָרָאִי יִדְוֹד וְהִנֵּה שְׁנֵי דוֹדָאֵי תְּאֵנִים מוֹעֲדִים לִפְנֵי הַיֵּכָל יִדְוֹד אַחֲרֵי הַגְּלוּת נְבוּכַדְרֶאצַּר מְלֹךְ בָּבֶל אֶת יְכַנְיָהוּ בֶן יְהוֹקִים מְלֹךְ יְהוּדָה וְאֶת שְׁרֵי יְהוּדָה וְאֶת הַחֶרֶשׁ וְאֶת הַמְּסַגֵּר מִירוּשָׁלַם וַיָּבֵאֵם בָּבֶל:
(ב) הַדּוֹד אֶחָד תְּאֵנִים טְבוֹת מְאֹד כְּתְּאֵנֵי הַבְּכֹרוֹת וְהַדּוֹד אֶחָד תְּאֵנִים רְעוּת מְאֹד אֲשֶׁר לֹא תִאָּכְלָה מֵרַע: (ג) וַיֹּאמֶר יִדְוֹד אֵלֵי מָה אַתָּה רֹאֶה יְרֻמְיָהוּ וַאֲמַר תְּאֵנִים הַתְּאֵנִים הַטְּבוֹת טְבוֹת מְאֹד וְהַרְעוּת רְעוּת מְאֹד אֲשֶׁר לֹא תִאָּכְלָה מֵרַע:

כב. **תלמוד בבלי מסכת עירובין דף כא/א**
תאנים הטובות - אלו צדיקים גמורים; תאנים הרעות - אלו רשעים גמורים. ושמא תאמר אבד סברם ובטל סיכוים. תלמוד לומר: הדודאים נתנו ריח, אלו ואלו עתידין שיתנו ריח.

כג. **דרשות ר' יהושע אבן שועיב - פרשת תרומה**
אמרו שאדם הראשון הוציא עצים מגן עדן ונתנם לאברהם, ואברהם ליצחק, ויצחק ליעקב, ויעקב הורידם למצרים, ומשם הוציאום השבטים, והם עצי שטים וכו'.

כד. **אור החיים על שמות פרק כו פסוק טו**
רמז המשכן קרשים, אין קרשים אלא קשרים, שבאמצעותו יתקשרו ויתיחדו כל בחינות הקדושה העליונים ותחתונים, וכולן רמוזים בו עשר אמות אורך הקרש, אין לך בחינה מבחינות הקדושה שאין בה כללות עשרה.

כה. **דגל מחנה אפרים שמות פרשת תרומה**
ולהבין זה הוא כי באותיות קרש הוא אותיות קשר והוא מרומז על האדם המקשר כל העולמות ומיחדם זה בזה ולכן צריך האדם לקשר עצמו ומחשבתו תמיד בבוראו ועל ידי זה נתקשרו קודשא בריך הוא ושכינתיה וכל העולמות ומתקשרים ומתיחדים זה בזה, ואם חלילה הוא מקשר ומחבר עצמו אל השטות והבלי עולם שאין להם קיום והם דברים שיש להם תכלית וסוף זהו שמקושר בשקר חס ושלום שהוא גם כן באותיות קרש, וזהו מה שאמר א"י? זללה"ה וסרתם ועבדתם אלהים אחרים כי תיכף כשסר עצמו מן הדביקות והתקשרות האמת בבורא יתברך אזי עובד אלהים אחרים יחשב שנתקשר בהם שהם בחינת שקר:

וידוע שהאדם נברא טוב ורע ויש לפניו שתי בחינות כמו שכתוב (דברים ל', ט"ו) ראה נתתי לפניך את הטוב וגו' ובחרת בחיים והתכלית העיקר הוא שישתדל בהתקשרות כל הדברים לשורשן ולעשות מרע שבהם טוב על דרך סור מרע ועשה טוב (תהלים ל"ד, י"ד) מן הרע תעשה טוב, ולהבין זה כי כל בחינת רע בשורשו הוא טוב דרך משל אכילה ושתייה וזיווג כשהוא מדבק עצמו כשעוסק בדברים האלה לשורשם אזי באכילה ושתייה הוא מעלה ניצוצות קדושות ובזיווג גורם זיווגים עליונים ובנים צדיקים וחס ושלום להיפוך אז וישמן ישורון ויבעט היצר הרע מתגרה בו ודי לחכם, וזהו איזהו חכם הלומד מכל אדם (אבות ד', א') כאשר שמעתי בזה מאנשי קודש שהיו סביב א"י? זללה"ה אפילו מן היצר הרע יש ללמוד ממנו ויש בזה דרכים שונים בדרך העבודה ועל ידי זה מעלין כל הרע לטוב ובזה מהפכין מדת הדין למדת הרחמים:

וזה יש לומר שמרומז בפסוק ועשית את הקרשים למשכן היינו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ממש ויהיה בנין המשכן הזה בקרשים היינו בקשרים כנ"ל לקשר עצמו להבורא ברוך הוא ויקיים בכל דרכיך דעהו אפילו כשעוסק בדברים שהם מצד היצר הרע יראה לקשר עצמו בשורשם ובזה הוא מעלה אותם ונתעלה ונעשה מרע טוב כנ"ל והוא שאמר עצי שטים היינו עצי לשון עצות שטים הוא מספר שטן רצה לומר אותם הדברים שהם אפילו מצד השטן כנ"ל עומדים היינו יהיה להם קימה ועליה.

כו. **שמות כו, כח**

והפריח התיכון בתוך הקרשים מברח מן הקצה אל הקצה :

כז. תרגום המיוחס ליונתן - תורה שמות פרק כו פסוק כח

ונגרא מציעאה בגו לוחיניא משלביש מן סיניפי לסיניפי מן אילנא דנציב אברהם בבארה דשבע וכד עברו ישראל את פמא קטעו מלאכנא את אילנא וטלקוהו לימא והות טפי על אנפי מיא והנה מלאכנא מכריז ואמר דין הוא אילנא דנציב אברהם בבירא דשבע וצלי תמן בשום מימרא דין ונסבוהי בני ישראל ועבדו מניה נגרא מציעאה אורפיה שובעין אמין ופרישון מתעבדן ביה דכד הו מוקמין את משכנא הנה מתגלגל הי פעכנא חזור חזור מלגיו ללוחי משכנא וכד הנה מתפרק הנה פשיט הי כחוטרא :

כח. תלמוד בבלי מסכת יומא דף עב/א

אמר רבי חמא ברבי חנינא : מאי דכתיב 'עצי שטים עמדים' ? שעומדים דרך גדילתן. דבר אחר : עומדים - שמעמידין את צפויין. דבר אחר : עומדים - שמא תאמר אבד סברן ובטל סכויין - תלמוד לומר עומדים - שעומדין לעולם ולעולמים.

כט. שמות רבה לה, א

אמר רבי חנינא, לא היה העולם ראוי להשתמש בארזים, אלא לא נבראו אלא בשביל המשכן ובשביל בית המקדש, שנאמר (תהלים קד, טז) : 'שבעו עצי ה' ארזי לבנון אשר נטע, ואין לבנון אלא בית המקדש, שנאמר (דברים ג, כו) : 'היה הטוב הזה והלבנון... ולמה לא נגזרו, שצפה הקדוש ברוך הוא שהן עתידין לעשות בהן מלאכת המשכן במקום שהשכינה עתידה לשכון...'

ל. תנחומא נח ג

אור שנברא ביום ראשון שגזזו הקב"ה לעמלי תורה שבע"פ ביום ובלילה שבזכותן העולם עומד

לא. אור החיים על שמות פרק כה פסוק ז

'אבני שהם' וגו' - צריך לדעת למה כתיב אבני שוהם ואבני מלואים בסדר אחר כל הי"א מינים, ומן הראוי היה לו לסדרם קודם זהב וכסף, כי הם מעולים מהם... עוד נראה על פי דבריהם ז"ל שאמרו ביומא (עה.) : שהעננים היו מביאים את אבני השוהם וכו', אם כן משלחן גבוה היו מביאים בלא טורח ויגיעה, ולא חסרון כיס, אשר על כן סדר נדבתם אחר כל הנדבות שמביאין מכיסם ועל ידי טורח :

לב. תלמוד בבלי מסכת יומא דף עה/א

והנשאים הביאו את אבני שהם - תנא : נשיאים ממש, וכן הוא אומר נשיאים ורוח וגשם אין.

לג. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כ/א

אמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן : מאי דכתיב 'שקר החן והבל היופי'... שקר החן - זה דורו של משה, והבל היופי - זה דורו של יהושע, יראת ה' היא תתהלל - זה דורו של חזקיה. יראת ה' היא תתהלל - זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי. אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אילעאי שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה.

לד. רש"י סנהדרין דף כ/א

מתכסין בטלית אחת - עניים היו.

לה. ספר טורי זהב על או"ח - סימן מז

שהתורה אינה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה דהיינו שעוסק בפלפול ומשא ומתן של תורה כמ"ש על בחקותי תלכו ע"מ שתהיו עמלים בתורה משא"כ באותם שלומדים ד"ת מתוך עונג ואינם יגיעים בה אין התורה מתקיימת אצלם.

לו. ספר קהלת פרק ב, ט

וגדלתי והוספתי מפל שהיה לפני בירושלם אף חכמתי עמדה לי :

לז. מדרש זוטא קהלת פרשה ב

אף חכמתי עמדה לי. אמר ר' חמא בר פפא : כל תורה שלמדתי באף נתקיימה לי.

לח. רמב"ם פירוש המשניות - מסכת אבות פרק ה משנה כג
ואמר בן הא הא : לפי מה שתצטער בתורה יהיה שכרך, ואמרו שלא יתקיים מן החכמה אלא מה שתלמד בטורח
עמל ויראה... אבל קריאת התענוג והמנוחה אין קיום לה ולא תועלת בה.

לט. ספר הושע פרק יג, ח
אֶפְגְּשֶׁם כְּדָב שְׁפוּל וְאֶקְרַע סָגוּר לְפָם וְאֶכְלֶם שֶׁם כְּלָבִיא חַיַּת הַשָּׂדֶה תִּבְקַעֶם :

מ. רד"ק על הושע פרק יג פסוק ח
(ח) אפגשם כדוב שכול - שהרגו בניו והוא שכול ומר נפש, ואם ימצא אדם או בהמה יבקעם מהרה. ובזכרו דוב
שכול ולא אמר אריה או נמר שכול? אומרים כי הדוב כשתלד, תלד כמו חתיכות בשר, כי הולד מכוסה כולו בהולידו
בשליא עבה מאד, והדוב מלחכת השליא וחותרת מעט כדי שלא תזיק לולד, והיא יגיעה בזה מאד עד שתעביר כל
הבשר ויצא הולד, ולפי שטרחה הרבה בו, היא מרת נפש יותר כשיהרגו אותו :

מא. רש"י על בראשית פרק כד פסוק ב
תחת ירכי - (שבועות לח) לפי שהנשבע צריך שיטול בידו חפץ של מצוה, כגון ספר תורה או תפילין, והמילה היתה
מצוה ראשונה לו, ובאה לו ע"י צער והיתה חביבה עליו ונטלה.

מב. ספר ויקרא פרק כו, ג
אם בַּחֲקוֹתַי תִּלְכוּ וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם :

מג. רש"י על ויקרא פרק כו פסוק ג
(ג) 'אם בחקתי תלכו' - יכול זה קיום המצות, כשהוא אומר 'ואת מצותי תשמרו', הרי קיום המצות אמור, הא מה
אני מקיים 'אם בחקתי תלכו' - שתהיו עמלים בתורה.

מד. ספר ויקרא פרק כו
(יד) 'ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצוות האלה': (טו) 'ואם בחקתי תמאסו' ואם את משפטי תגלעל נפשכם
לבְּלִבֵּי עֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתַי לְהַפְרֹכֶם אֶת בְּרִיתִי :

מה. רש"י ויקרא פרשת בהר - בחקותי פרק כו
ואם לא תשמעו לי - להיות עמלים בתורה, לדעת מדרש חכמים. יכול לקיום המצות, כשהוא אומר ולא תעשו וגו',
הרי קיום מצות אמור, הא מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי, להיות עמלים בתורה.

מו. משנה מסכת אבות פרק ד
(י) רבי מאיר אומר, הוּי מְמַעַט בְּעֶסֶק, וְעֹסֵק בְּתוֹרָה. וְהוּי שֹׁפֵל רוּחַ בְּפָנָי כָּל אָדָם. וְאִם בְּטִלְתָּ מִן הַתּוֹרָה, יֵשׁ לְךָ
בְּטָלִים חֲרִיבָה כְּנֶגְדְּךָ. וְאִם עֲמַלְתָּ בְּתוֹרָה, יֵשׁ לְךָ (לו) שְׂכָר חֲרִיבָה לְתוֹן לְךָ :

מז. תוי"ט על מסכת אבות פרק ד משנה י
ואם עמלת בתורה - ויגעת וטרחת בה, יש שכר הרבה וכו'. כי השכר לפי ריבוי העמל והטורח, לא לפי רבוי הלמוד.
ולכן לא אמר ואם למדת אלא ואם עמלת, כי הכל תלוי בעמל, אחד המרבה ואחד הממעיט.

מח. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כח/ב
אני עמל והם עמלים, אני עמל ומקבל שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר.

מט. תנחומא נח ג
וכתיב ולא תמצא בארץ החיים (שם כ"ח) ומאי לא תמצא בארץ החיים וכי בארץ המתים תמצא אלא שלא תמצא
תורה שבע"פ אצל מי שיבקש עונג העולם תאוה וכבוד וגדולה בעולם הזה אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר
זאת התורה אדם כי ימות באהל (במדבר י"ט) וכך דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל
הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל לפי שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התורה שבע"פ
שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית (שמות ל"ד).

נ. ספר מסילת ישרים - פרק יט - בביאור חלקי החסידות

והנה ענין האהבה הוא שיהיה האדם חושק ומתאוה ממש אל קרבתו יתברך ורודף אחר קדושתו, כאשר ירדוף איש אחר הנחמד ממנו חמדה עזה, עד שיהיה לו הזכרת שמו יתברך ודבור בתהלותיו והעסק בדברי תורתו ואלהותו יתברך, שעשוע ועונג ממש כמי שאוהב את אשת נעוריו או בנו יחידו אהבה חזקה, אשר אפילו הדיבור בם יהיה לו לנחת ותענוג, וכענין הכתוב (ירמיה ל"א): כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד: ...

נא. משנה מסכת אבות פרק ב, יד

... וְדַע לְפָנֶי מִי אַתָּה עֹמֵל. וְנֶאֱמָן הוּא בְּעַל מְלֹאכְתָּךְ שֵׁשֶׁלֶם לְךָ שְׂכָר פְּעֻלָּתְךָ:

נב. משך חכמה על במדבר פרק יח פסוק יח

ודע לפני מי אתה עמל, ונאמן בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך, פירוש, אף אם תשכח בכל זאת לפניו גלוי וישלם לך שכר פעולה, אף שלא היה מזה תועלת ותלמודך אינו בידך.

נג. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף מא/ב

כדתניא: שמעון העמסוני ואמרי לה נחמיה העמסוני, היה דורש כל אתין שבתורה, כיון שהגיע ל'את ה' אלהיך תירא' – פירש. אמרו לו תלמידיו: רבי, כל אתין שדרשת מה תהא עליהן? אמר להם: כשם שקבלתי שכר על הדרישה, כך קבלתי שכר על הפרישה, עד שבא ר' עקיבא ולימד: 'את ה' אלהיך תירא' - לרבות תלמידי חכמים:

נד. ספר נתיבות עולם ב - נתיב התוכחה - פרק ג

והרי לפי דבריו לא היה לו לדרוש אתיין, ולמה יקבל שכר על הדרישה? אבל מפני שהיה דעתו מסכמת לדרוש האתיין שבתורה, לכך מקבל שכר על הדרישה. ומזה תלמוד, כי כאשר יפרש אחד מן החכמים בתלמוד פירוש על הכתוב ונדחה אותו פירוש, ח"ו שיהיה עמלו של ראשון בתורה לבטלה.

נה. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף ז/א

אבימי מסכתא איתעקרא איתעקרא ליה, ואתא קמיה דרב חסדא לאדכורי גמריה. ולישלח ליה וליתי לגביה? סבר - הכי מסתייעא מילתא טפי.

נו. רש"י מנחות דף ז/א

מסתייע מילתא - משום יגעתי ומצאתי (מגילה דף ו):

נז. לקט יושר חלק ב (יורה דעה) עמוד לט ענין ב

זכורני שאי אותם הבחורים העשירים המפונקים, שעשו להם שולחנות, כשיושבין במקומן הופכין השולחן לאי זה צד שירצו, ועליו הרבה ספרים, לא טוב הם עושים. אדרבה כשמבקש אחר הספר ובא לו בטורח גדול, זכור באותו מעשה מה שרוצה ללמוד.

